

Sažetak svakog predavanja bio je tiskan u novogrčkom prijevodu i podijeljen učesnicima seminara. Sva će predavanja u izvornom obliku biti, kao svake godine, tiskana u zasebnom zborniku.

Unatoč tako skraćenom programu ne bi se moglo reći da je seminar promašio svrhu. U zaključnoj riječi predsjednik Međunarodnog homerskog savjeta profesor Lloyd-Jones osobito je istakao činjenicu da su, po njegovu mišljenju, sva predavanja bila na zavidnoj stručnoj razini. Uz to izrazio je svoje zadovoljstvo što je unatoč ogromnim teškoćama seminar ipak održan i odao priznanje grčkim organizatorima za uloženi trud da očuvaju kontinuitet rada Društva.

Z. Dukat, Zagreb.

Kritički osvrt na knjigu „Bosanskohercegovačka književna hrestomatija (Knjiga I Starija književnost, Sarajevo, 1974) [LATINITET U BOSNI I HERCEGOVINI]

Nedavno je tiskana knjiga koja u većem izboru tekstova pokušava prikazati pismenost i književnost na terenu Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena Bosne do gotovo sredine 19. stoljeća. Knjizi je dat naslov „Starija književnost“, a podijeljena je na tzv. srednjovjekovnu književnost, književnost Hrvata, književnost Srba i književnost Muslimana. Dodati su i tekstovi iz književnosti Židova (Jevreja) u B i H. Knjigu je sastavljala ekipa naših prosvjetnih i znanstvenih radnika (Kuna) Herta, Anđelić Pavao, Hadžijahić Muhamed, Maksimović Vojislav, Pejčinović Petar, Gabrić Darija i Popović Ljubinko). Površnim uvidom odmah se dobiva dojam da ova hrestomatija tekstova predstavlja vrijednu i korisnu knjigu, koja će naročito biti potrebna onima koji se zanimaju za naše tzv. starije književnosti. Vidi se da su priređivači ovih tekstova, naročito M. Hadžijahić i H. Kuna, uložili dosta truda da izaberu koliko-toliko vrijedne i zanimljive tekstove. Okupljeni su tekstovi pretežno nekknjiževni, jer u srednjem vijeku i u tzv. turskom periodu i nije bilo umjetničke književnosti (ili nje ima vrlo malo). Knjiga je zaista značajna, više po raznovrsnosti tekstova, manje po pratećem znanstvenom materijalu u njoj. Predgovori Herte Kuna i Muhameda Hadžijahića čine se vrlo dobrim, naročito predgovor o karakteristici stare bosanskomuslimanske književnosti. Odmah upada u oči da je srednji vijek naše prošlosti bogato zastupljen raznovrsnim tekstovima, zatim muslimanska književna tradicija, dok je srpska i hrvatska pismenost i književnost od 16—19. stoljeća slabo predstavljena (naročito tekstovi srpske književnosti, tj. pismenosti toga perioda). Tekstovi hrvatske književnosti na hrvatskom i latinskom jeziku kvantitetom su brojni, ali je učinjen slab izbor (Trebalo je ipak izabrati više tekstova svjetovnijeg karaktera, koliko je to bilo moguće). Uvjeren sam da je izbor tekstova mogao biti, uz malo više spretnosti, mnogo sretniji, kad je riječ o hrvatskoj književnosti u ovim krajevima. Naročito je, u što se lako može uvjeriti svatko tko barem nešto poznaje latinitet, izvršen slab izbor latinskih tekstova. Budući da će knjigu prikazivati i recenzirati i drugi naši stručnjaci, pogotovo dijelove knjige, koji predstavljaju muslimansku književnost i književnost srednjega vijeka, ja bih se ovdje zaustavio na svojoj struci, tj. na latinitetu. Na str. 10—11. Petar Pejčinović vrlo šturo i zbrkano pod naslovom „Bosanski latinitet“ nabacuje nekoliko podataka. O samom latinitetu, tj. njegovim karakteristikama ne kaže gotovo ništa. Početak toga teksta je stilski vrlo loš (ispuštena je, valjda grčekom slagara ili samog sastavljača, glavna rečenica rečeničnog perioda!). Konac toga „Uvoda“ u latinitet još je lošiji i nelogičan. Najprije se kaže kako se sada ne može dati određen sud o kvalitetu latinskog jezika u tekstovima na terenu B i H, zatim se barata terminom *latinitet* samo s obzirom na jezik i pokušava ocijeniti jezik franjevačkih pisaca školovanih u austrijskim pokrajinama kao bolji od jezika onih koji su se školovali u Italiji. Ukratko, autor o latinitetu u Bosni nije rekao ništa. Primjećuje se da je autor u izboru samih tekstova bio vrlo nespretn. Od Jurja Dragišića mogao se naći koji drugi i interesantniji tekst (kad se već odlučilo da taj autor ude u ovaj šturi izbor). Kroničari na latinskom jeziku predstavljeni su, s obzirom na prostor u ovoj hrestomatiji, čini se, dobro. Sastavljač je promašio uvrštavajući u hrestomatiju latinsku pjesmu *Carmen budensis reginae* iz ljetopisa Nikole Lašvanina. Zašto je ta pjesma

uvrštena? (Vjerojatno to ne bi znao reći P.P.). Pokušaj da se (str. 196) nađu narodne pjesme koje bi se mogle dovesti u vezu s ovom Nikole Lašvanina, nije donio rezultat. Kad se već P.P. upustio u to da pokuša ustanoviti otkuda ova pjesma na narodnu u ovoj kronici Nikole Lašvanina, morao je konsultirati više literature (Ovdje mi ne dozvoljava prostor da govorim o porijeklu ove latinske pjesme!). Nikola Lašvanin živi u prvoj pol. 18. stoljeća u vrijeme Andrije Kačića Miočića. I Kačić (kako navode njegovi biografi), a, čini se, i fra Nikola, bili su na višim školama u Budimu. U Kačićevom djelu pod br. 53 čitamo „Pismu od kralja ugarskog . . . izvađena iz Sagreda“, koja počinje stihovima

„Sanak snila ugarska kraljica
Sanak snila, u sanku vidila

I sadržaj i većina stihova Kačićeve pjesme podudara se sa ovom latinskom pjesmom. Dakle, latinska pjesma prijevod je Kačićeve spomenute pjesme. Moglo bi se zaključiti da je čak Kačić napisao ovu latinsku pjesmu. Kačić je mnoge deseteračke pjesme podijelio u strofe. Toga nema u narodnim pjesmama. Osim toga Kačićeve pjesme imaju srok.

Što se tiče prijevoda latinskih pjesmama, a primjećujem da je književni izraz na mnogim mjestima loš: Tako na str. 175. početak Dragišićeva predgovora; na str. 193. (redak 28 odozgo) mjesto „mladić dubrovačke narodnosti“, trebalo je prevesti „mladić porijeklom Dubrovčanin“; na str. 193. umjesto „srednje kolibice samostanskog gostinca“(?), trebalo je prevesti „srednje kolibe samostanskog vrta“; na početku 197 (Sveti zbornice) prijevod je stilski vrlo loš. Uporedimo li prijevod, istog odlomka iz ljetopisa kreševskog samostana, koji je preveo fra Ignacije Gavran (Vidi ŽIVOT, 2, 1972, str. 211—219), sa ovim prijevodom P.P., vidjet ćemo veliku razliku. Istina, ni Gavranov prijevod nije stilski svuda jasan i dotjeran, ali ovaj P.P. zaista nije vjeran originalu. Prevodilac pokušavajući prevoditi slobodnije često iskrivljuje smisao; ako nastoji prevoditi „vjerno“ (kao Gavran), prijevod mu ponekad stilski nije dobar. — Istini za volju, priznajemo da je prevodilac nastojao odabrane tekstove prevesti tačno. Prevodilac poznaje latinski jezik, ali njegov stilski izraz često ne valja. Opažamo da prevodi često nespretno i nejasno. Zaključujući svoju kritiku jednog dijela ove knjige, mogu sažeti svoj sud: P. Pejčinović se trudio da predstavi latiniste i da ih što vjernije prevede. Rezultati su, međutim, vrlo slabi, a u to će se lako moći uvjeriti oni koji nešto znaju latinski. Drugi čitaoci opazit će mnoge stilске nezgrapnosti u tim prijevodima s latinskog jezika. Ali bolje išta nego ništa! I ovaj i ovakav izbor i prijevod predstavlja pokušaj prikaza latinizata u BiH.

Ž. Puratić, Sarajevo.

HARALAMBIE MIHAESCU: *Les éléments latins de la langue albanaise*, u: *Revue des études sud-est européennes*, Tome IV, Nr 1—2, 3—4, Bucarest, 1966.

Latinski elementi albanskog jezika konstatovani su već u prvom naučnom eseju o albanskom jeziku veterana albanoloških nauka J. G. von Hahn-a. I od tada sve do današnjih dana pitanje uticaja latinskog jezika u leksičkom i gramatičkom području alb. jezika bilo je prisutno, tako reći, kod svih albanologa.

Gustav Meyer sakupljajući bogat materijal sa velikim zanimanjem proučavao je morfologiju, a god. 1891. objavio prvi etimološki rečnik albanskog jezika. U sažetoj sintezi on ukazuje na važnost latinskog elementa smatrajući alb. jezik „poluromanskim“. Na temelju svojih istraživanja Meyer je u predgovoru pomenutog rečnika dao ovaj sastav jezičkog materijala: od 5140 osnovnih reči koliko obuhvaća njegovo delo, 1420 su izvorno romanske, 540 slovenske, 1180 turske, 840, grčke, samo 400 nasledene i.e., dok 730 nije uspeo etimologizirati niti raščlaniti. Dakle najveći deo reči — prema njemu — rezultiraju kao latinsko-romanske, tako da se već kod njega očituje prećenjivanje latinskog elementa u lab. jeziku. Holgel Pedersen, međutim, smatra da je dobar deo, koji se smatrao latinskim uticajem u alb. jeziku, autohtonog karaktera. Kasnije su, boljim proučavanjem albanskog